

Igor Stoica

ENTROPIA SOCIETĂȚII

EDITURA **UNU**

Chișinău, 2021

316.42

S 88

Editura UNU

str. Ion Creangă, nr. 62/4, Chișinău MD-2064, Republica Moldova

Tel.: (+373) 69 12 23 42

Email: editura.unu@gmail.com

Web: www.editura1.md

Igor Stoica

ENTROPIA SOCIETĂȚII

Ediția I, mai 2021

Autor: Igor Stoica

Redactor și corector: Igor Stoica

Coperta: Igor Condrea

Prezentare grafică: Grig Teodor-Anghel

Machetare: Igor Stoica

Prepress: Editura UNU

Tipar: Fox Trading SRL

ISBN: 978-9975-3459-9-6

© Text: Igor Stoica, 2021

Prezentare grafică: Editura UNU, 2021, pentru prezenta ediție

Toate drepturile rezervate

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Stoica, Igor.

Entropia societății / Igor Stoica. – Chișinău : UNU, 2021 (Tipogr. „Fox Trading”). – 216 p.

Referințe bibliogr.: p. 213-216 (33 tit.). – 500 ex.

ISBN 978-9975-3459-9-6.

316.42

S 88

Cuprins

Cuvânt înainte	7
Capitolul 1	
1.1. Mitul omului artificial	11
1.2. Noi ne inducem lumi „virtuale”	48
Capitolul 2	
2.1. Omul pentru om este lup sau entitate modelată?	62
2.2. Conștiința socială nu este suma conștiințelor individuale	76
Capitolul 3	
3.1. Factorul etic și umanismul	88
3.2. Cum a evoluat conceptul de individualism.....	101
Capitolul 4	
4.1. Transformarea individului în condiții non-șablon	113
4.2. Matematica difuză a relațiilor sociale	124
Capitolul 5	
5.1. Interacțiunea grupurilor sociale se entropizează	136
5.2. Drepturile și efectele gloatei.....	149
Capitolul 6	
6.1. Autocultivarea comportamentală nu este utopică, ecuația fericirii sociale.....	160
6.2. Nu există cale de mijloc în clișeele relațiilor sociale.....	171
Capitolul 7	
7.1. Omul versus supraomul	182
7.2. Transformarea calitativă a civilizației	193
Epilog	207
Bibliografie	213

Capitolul 1

1.1. Mitul omului artificial

„Fiind prin însăși natura noastră nefericiți în multe situații, dorințele noastre ne dau imaginea unei stări fericite, pentru că, la starea în care ne găsim, ele alătură starea în care nu suntem. Când însă ne-am îndeplinit aceste dorințe, nu suntem fericiți, pentru că ni se nasc alte dorințe conform stărilor noastre noi.”

Aristotel.

Fiecare erou notoriu din antichitate și-a creat un mit al său. Lumea nu poate trăi în afara miturilor. Însăși interpretarea subiectivă a vieții noastre, într-o anumită măsură poate fi denumită „mit”. Istoria popoarelor este împânzită de legende despre *supraeuri* deformate, despre eroi imaginari, lupte lăuntrice și căutarea fericirii iluzorie. În istoria filosofiei cunoaștem sute și mii de păreri contradictorii despre *virtute*, eroism, vicii și estetică, despre cunoaștere și existență, ideal sau chiar negarea oricărui

ideal. Biologia ne descrie mecanismele biochimice ale organismului nostru, iar matematica, statistica, sociologia și fizica operează cu cifre și date empirice despre paradigma evoluției în viitorul apropiat și cel îndepărtat al tehnologiilor, societății și impactului antropogen asupra comunităților.

Întrebarea dacă societatea umană în final se va auto-anihila, fie va propăși, din anumite considerente este lăsată în totalitate la latitudinea filosofilor. Nietzsche susținea că prin înfrângerea slăbiciunilor voinței și viciilor poate fi atinsă starea de „supraom”, sau cum mai spun unii fizicieni contemporani – „om artificial”. Cu alte cuvinte, om conectat la tehnologii informaționale și rețele neuronale complexe sau artificiale. Totuși, cât de apropiate de realitate sunt aceste prognoze?

Bunul simț ne spune că deloc nu este util, eficient și nici realist în a opera la nesfârșit cu categorii superlative, pur idealiste precum ar fi „fericirea” sau „stat ideal”. Matematica analizei ordinii de funcționare a lucrurilor din natura înconjurătoare ne conduce la o concluzie firească că omul a priori nu poate deveni supraom. Aici intervine natura războinică și genetica noastră imperfectă și viciată. Pentru a intui un răspuns neutru și echilibrat la aceste întrebări ar trebui de apelat la logică și la rațiunea convențională, propusă de știință. Bineînțeles, „supraomul” nu poate exista din principiu. Însă omul artificial, cel cu bagaj informațional inedit și complex – va deveni o realitate în viitorul îndepărtat. Să nu uităm că, pe lângă viciile sale, omul este totuși o ființă rațională. Despre această rațiune complexă a noastră a menționat filosoful german *Arthur Schopenhauer*: „Principala caracteristică la nivelul ideilor abstracte ale unui individ față de alte entități rezultă în însăși percepția și gândirea abstractă a acestuia. Ultima formează doar o clasă unificată de idei sau concepte, o clasă proprie fiecărui om – capacitatea care îl și deosebește de toate animalele inferioare. Capacitate, numită rațiune – elementul absolut și universal al percepției umane, proprietatea comună a tuturor fenomenelor care țin de individ, o auto-raționalizare a spațiului și timpului său. Această așa-numită *intuiție nu este o*

fantezie abstractă, ci este strict dependentă de percepțiile, modul de gândire și simțurile sale.”²

Distanțându-ne de individ, ajungem bineînțeles la societate. În antichitate se spunea că gloata are tendința de a nu-și dori binele propriu, că lumea din jur, familiile și societatea se fărâmițează, se divid în entropie și dezordine în continuu. Nu cunoaștem cu certitudine care este rata medie a acestei entropii sociale, însă putem să analizăm evoluția în timp a conceptelor marilor filosofi cu privire la fenomenul tranziției ideologice de la colectivism către individualism, de la idealism la materialism etc., în sensul că, filosofii subliniază în operele sale necesitatea apărării drepturilor individuale versus cele colective. Dacă analizăm în particular doar acest aspect și filtrăm restul informațiilor cu privire la alte categorii filosofice abstracte, observăm cu ochiul liber următoarele: oscilant, non-linear și suficient de haotic se întrevede totuși un trend, o trecere de la colectivism către individualism în mințile societăților occidentale de-a lungul timpului, la fel, și în filosofie și știință. O formulă magică și atotcuprinzătoare a evoluției relațiilor sociale, adică o „psihistorie după Asimov” din principiu nu poate exista în natură grație incertitudinii psihicului uman. Analogic ar fi și în fizica cuantică în lumea particulelor – nu există perfecțiune, doar o incertitudine și colaps al undelor la intervenirea observatorului.

Mai jos găsim o analiză, o sistematizare pur statistică a stipulării acestui fenomen în operele filosofilor, care o putem denumi *Matrice a trendurilor curenților filosofice „colectivism versus individualism”*. Nu putem să nu observăm o inversare a conceptelor odată cu trecerea timpului – din Evul Mediu și până în prezent, o ascensiune a drepturilor individuale și o diminuare drastică a rolului colectivului, a statului și grupurilor sociale în procesul decizional (puterea regilor treptat au fost înlocuite cu democrații parlamentare, republici etc.), potrivit schemei de mai jos.

2 Arthur Schopenhauer, *The World As Will And Idea*, Kegan Paul, Trench, Trübner & Co., London, 1909, pag. 29.

Matricea trendurilor curentelor filosofice colectivism vs individualism

Filozofi Criterii 1→9	HOBES	LOCKE	SCHOPENHAUER	HEGEL	DARWIN	BERDYAEV	B.RUSSEL	POPPER	HEISENBERG
Creșterea rolului drepturilor individuale, diminuarea celor colec- tive	1	2	4	4	6	7	8	9	9
Creșterea rolului statului, al politicilor statale	9	9	7	7	5	4	3	2	1
Secolele de activitate	XVI- XVII	XVII- XVIII	XVIII- XIX	XVIII- XIX	XIX	XIX- XX	XIX- XX	XX	XX

În general, oamenii le place să cedeze din drepturile sale în folosul comunității, pentru a se simți securizați și protejați de această comunitate, însă doar până la o anumită limită. Analizând matricea de mai sus, vedem cu ochiul liber, inclusiv din operele filosofilor, că începând cu sec. XVI și până în sec. XX, crește inerția tendinței spre „individualism” în societatea occidentală. Această tendință, matematic analizată, este aproximativ de două ori mai lentă decât inerția autoritarismului și entropia (divizarea, fragmentarea) societății. Faptul dat ne permite să definim o așa-numită *formulă a entropiei sociale*, sau ecuația eroziunii relațiilor psihologice și statistice interpersonale dintr-un grup închis pentru perioade consecutive de 100 de ani (cifra dată este aleasă întru a ușura metodologia analizei, coincide cu media unei generații). Astfel, cu cât mai insistent statul promovează politici autoritar-centralizate (P), cu atât tendința socială spre individualism (T) se dublează pentru media de cazuri (n), satisfăcând formula: $Pn = 2Tn$, unde în final $P = 2T$, la un coeficient standard de deviere 1. Acest lucru, din punct de vedere strict matematic și socio-statistic ar însemna

următoarele: predispoziția socială spre individualism este de 2 ori mai încetinită decât inerția spre politici autoritar-centralizate, cu alte cuvinte, *ar trebui de deșus de 2 ori mai multe eforturi îndreptate spre individualism (drepturi individuale la muncă, creație, odihnă etc.) pentru atingerea echilibrului social versus tendința naturală către colectivism (politici centralizate)*, ceea ce se promovează în final în societatea occidentală în ultima sută de ani.

Pleiade întregi de filosofi au tot încercat de nenumărate ori să modeleze un „om artificial”, un om maxim apropiat standardelor clasice axiologice. Diferite curente de gândire încercau să promoveze pe alocuri nihilismul, alteori cinismul, mai recent modernismul, câteodată pragmatismul și raționalismul, iar uneori chiar și deconstructivismul social-filosofic. Mai târziu, în sec. XXI accentul a fost strămutat pe tehnologiile informaționale, pe interferența acestor tehnologii în viața socială, în constructul sintetic denumit „rețea informațională socială”. Se promovează cu insistență ideea integrării omului și a intelectului artificial într-un nou amalgam de tipul rețelelor informaționale sociale. Amuzant, dar toate aceste încercări de a crea un om nou și „robotizat” au falimentat deocamdată totalmente. Omul, care îl cunoaștem de două-patru mii de ani încoace, și omul din prezent - este absolut același, cu aceeași capacitate intelectuală, senzorială, adaptivă și socio-umană neschimbată. Geniul și mediocritatea de două-trei mii de ani încoace, la fel ca și geniul și mediocritatea din prezent rămân la același nivel: nici mai mult, nici mai puțin. Încercarea de a crea artificial un supraom fără vicii, un om totalmente social a eșuat lamentabil. Totuși, să facem o excepție de la regulă, filosofii adesea caută să miște artificial problema din punctul său static, aici mă refer la Nietzsche, care pare a fi foarte optimist în această privință.

Pentru a înțelege și interpreta matematic fundamentat această problemă complexă a imposibilității cultivării unui om artificial inedit, pentru a optimiza asimilarea interacțiunii relațiilor sociale haotice ale unui mare grup de oameni, biologic vorbind – oameni naturali, trebuie să înțelegem că noi suntem supuși viciilor firești ale speciei umane, viciilor produse din evoluție, ar trebui să

recurgem la ceea ce în știință se numește *Teoria Jocurilor*. Aici este necesar să fac o remarcă – nu mă refer la ipoteze neverificate despre subiectivism, sentimente și supoziții abstracte, ci descriu o teorie bine fundamentată din punct de vedere matematic, aplicativ și experimental. Anume prin Teoria Jocurilor Sociale (Social Game Theory) – constatăm o ramură a matematicii aplicate, care abordează problema comportamentului optim în situațiile interacțiunii a două sau mai multe persoane, într-un ansamblu de reguli și situații sociale cu privire la posibilități realiste de acțiune ale fiecărui individ, un model abstract de luare a deciziilor firești, maxim apropiat la situațiile și soluțiile tipice din societate.³ Aceste situații au fost demonstrate în formă de matrice de comportament, după cum urmează:

- De ce gloata tinde să-l apere pe cel neputincios și slab (fapt constatat în 95% din cazuri studiate în teritoriile statelor pitice, gen Luxemburg, Malta etc.)?

- De ce tratativele îi favorizează pe cei slabi și fără resurse și îi defavorizează pe cei puternici?

- De ce alianțele sociale sunt instabile?

- Care sunt cauzele că dintr-o mie de indivizi interacționați socialmente doar 4-5 au șanse să devină lideri în orice societate și în orice condiții?

- Ar exista oare un armistițiu inter-social, reciproc avantajos pentru majoritatea indivizilor, și câte sacrificii minime ar fi necesare pentru un asemenea armistițiu social?

- De ce europarlamentarele recente și alte alegeri similare au fost câștigate de către „conservatori” și „ecologiști” contrar populismului socialist etc.?

Despre cifre, istorie și faptele din societate ne vorbește în mare parte statistica socială, iar statistica este oarbă, obiectivă. Statistica este antiteza idealismului. Însă și aici găsesc o excepție – idealismul

3 Game Theory, <https://www.britannica.com/science/game-theory>

german al secolelor trecute, care tindea firesc spre obiectivitate și logică formală. Noi, „moderniștii”, mai avem încă multe ce învăța de la Kant și Hegel, idealiștii trecutului.

În cazurile în care vom optimiza aplicarea onestă a Teoriei Jocurilor în interacțiunile noastre sociale, atunci și numai atunci cu siguranță vom putea să reducem din entropia, eroziunea și disputele interminabile din societatea contemporană. În acest caz ne va fi mult mai ușor să ne identificăm pe noi înșine în lume, să înțelegem rolul nostru în această societate tumultuoasă, să aplicăm cu eficacitate logica formală, și categoriile „raționamentului social-natural”, așa, precum foarte ilustrativ accentua marele filosof german *Georg Friedrich Hegel*, care sublinia principiul dialectic al bunului simț universal din orice comunitate: „Confruntându-ne cu sterilitatea categoriilor pur formale, bunul simț ne îndeamnă instinctiv să nu ne limităm doar la metafizica academică, ci să aplicăm logica naturală, mai ales în cazul acumulării cunoștințelor determinate de identitatea și experiența umană, evitând contradicțiile obiective din societate și respectând regula logicii formale de genul $A=A$, lașitatea=lașitate etc.”⁴

Este învederat că noi, celulele societății, nu trăim într-un vacuum informațional și nici emoțional, ci suntem interconectați în rețele, conexiuni, rețele logice și trenduri evoluționiste. Logica socială există nu doar în universul fizic, ci și în universul minților umane – logica firească a lucrurilor din natură.

Actualmente, prin metode empirice a fost demonstrat că circa șase interconexiuni sociale ne despart în această lume globalistică. A fost formulată o teorie, criticată de unii, lăudată de alții, însă care își are rolul său social obiectiv și inconfundabil din societate. *Teoria celor șase pași ai separării* (Eng. Six Degrees of Separation Theory). Această teorie reprezintă în sine un calcul statistic, verificat experimental de mai multe universități în diverse micro-societăți, prin care a fost definită distanța socială minimă, necesară pentru

4 Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *The Science of Logic*, Cambridge University press, CB2 8RU, UK, 2010, pag. 18.

a conecta două persoane neînrudite într-o societate modernă. S-a constatat că interacțiunea ghidată a doar șase persoane diferite duce ușor la conectarea informațională între persoanele care anterior nu se cunoșteau, iar în sfera rețelelor sociale, și în particular pe twitter sau facebook, acești șase pași pot fi reduși chiar până la cinci-patru. Odată cu dezvoltarea rețelelor informaționale, acest studiu a elocvent demonstrat, că *distanța socială între două persoane care nu se cunosc se micșorează din an în an.*⁵ Acest lucru, în mod inert dar aproape inevitabil, propulsând o reacție de autoapărare, ne împinge societățile noastre la căutarea și găsirea unor noi filtre pentru a nu ne simți intimidați socialmente, pentru a ne păstra confortul conservării drepturilor individuale, dreptului la o viață privată protejată, în opoziție cu drepturile colective uzate.

Și totuși, această teorie statistico-matematică nu poate explica de ce modelarea unui om artificial nu este posibilă din principiu, nu e posibilă încă nici artificial prin implementarea tehnologiilor informaționale avansate. Din punct de vedere sociologic constatăm impedimente. Să fie vorba de fenomenul entropiei sociale oare? Explicația este în tendința omului de a fi individualist. Matematica nu ne spune nimic despre trăirile comunităților și calitatea schimbărilor sociale, statistica abordează doar aspectul cantitativ, sociologico-numeric. La fel, matematica tace despre tendința către entropie și gradul sporit de haos social din simpla cauză că acestea sunt entități nu cantitative, ci calitative. Matematica este foarte bună pentru cantitate, însă ea este lipsită de sens atunci, când ne referim la categorii pur calitative și relaționări socio-umane, unde se cere să apelăm la filosofie și logica formală, la emoțiile și trăirile grupurilor, unde punem întrebarea ce-i totuși această „entropie a societății” și de ce oare ea este necesară propășirii sociale? Să dăm o definiție actualizată din fizică a entropiei, iar apoi să o aplicăm relațiilor sociale. Mai întâi, trebuie să specificăm următorul trend: motorul dezordinii și a progresului social este condiționat de

5 Six Degrees of Separation Theory, <https://www.hackerearth.com/blog/developers/theory-six-degrees-of-separation/>

altruism și altruști, de capacitatea oamenilor de a ceda în folosul comunității și familiei, de creativitatea lor social-utilă darvinistă, de stimularea ideilor pro-sociale noi, de diversitatea socială și de individualismul multicolor.

Orice strategie, aranjament sau provocare socială manifestă o marjă substanțială de eroare, una semnificativ de mare. Factorul uman (emoțiile, preferințele personale etc.) manifestă tendințe firești spre egoism, are o notă mare de imprevizibilitate și spontaneitate, drept exemplu, cultura japoneză nu este recomandabilă de a fi aplicată la noi pentru a produce rezultate într-un mediu nefiresc. Fiecare societate își are nișa sa, plusurile și minusurile sale istorice și existențiale. De aici, poate oare entropia societății să fie calculată excedând marja de eroare sociologică, putem oare construi o societate a oamenilor artificiali în Japonia similar cu cei din Brazilia dacă ignorăm reperele culturale? Nu. Teritoriile, populația și calitatea diferă, formează societăți diferite. Să lăsăm idealismul într-o parte și să afirmăm ceea ce ne spune bunul simț și erorile tipice din sociologie - gradul de entropie socială per ansamblu este sporit, iar o societate totalmente echilibrată politic, apriori nu va dăinui.

Ne întrebăm, care ar fi gradul mediu de entropie socială pentru o civilizație contemporană? Este metodologic corect și util să o calculăm anume prin prisma cantității și calității de sacrificii pe care societatea le cedează în folosul comunității la un eșantion de 1000 de oameni. Acest grad ar fi, nici mai mult, nici mai puțin – numărul „revoluțiilor” sociale per comunitate într-o unitate de timp: cu cât sunt mai multe revoluții sau perturbații ce stimulează schimbarea guvernelor, cele tehnico-științifice, comportamentale, gnoseologice etc. apar, cu atât gradul de entropie socială devine mai mare. Putem simplifica la maxim, afirmând că *entropia socială este egală cu numărul revoluțiilor sociale la o rată de trei generații*.

În cartea mea precedentă, Entropia Universului, este dată o definiție succintă a proceselor entropice din punct de vedere al fizicii, astfel: „În filosofie entropia reprezintă tendința ireversibilă a lucrurilor de a degrada. Din acest punct de vedere universul este

net entropic, iar cosmologia acestuia este definită printr-o entropie minimă.”⁶ În completare, o entropie socială exagerată ar duce la dezagregarea societății per ansamblu, cum ar fi: pierderea identității, limbii sau culturii urmare a diluării sociale și distorsionate a popoarelor mici. Procese similare au loc și în natura înconjurătoare, să zicem – stadiul final entropic ce apare la explozia de supernova, el duce la nimicirea sistemului stelar printr-o entropie exagerată, la ciocnirea galaxiilor, formarea găurilor negre etc. În mod firesc și analogic, științele sociale la fel ca în fizică dictează transformări sociale lente și consecutive, promovează conservarea numărului și ponderii revoluțiilor sociale, minimizând această dezagregare și entropie spre binele și confortul grupului.

De ce totuși descriu o entropie minimă în relațiile sociale interumane? Răspunsul este analogic legilor naturale: pentru un progres social stabil este necesară o inerție controlată și minimă, iar orice extreme și maxime duc inevitabil la destabilizarea și autodistrugerea sistemului. În foarte puține cazuri, pentru a da un nou imbold proceselor sociale, ar fi necesară intervenția unor revoluții și salturi sociale instantanee. Dar și aici se impune o condiție – salturile ar trebui apriori să fie aliniate progresului științific, oricât de mic nu ar fi acesta.

Din punct de vedere istoric doi factori principali au servit drept imbold pentru nașterea și dezvoltarea științei sociologiei – a) revoluția franceză și b) revoluția tehnico-științifică. În prezent vorbim despre fenomenul dozat al entropiei sociale. Să enumerăm condițiile necesare pentru o *schimbare de fază entropică a unei societăți*:

1. Societatea nu este suma indivizilor, ci suma interacțiunilor acestor indivizi;

2. Nemulțumirea socială a grupurilor este un proces firesc, natural, care trebuie ghidat și administrat etic;

6 Igor Stoica, “Entropia universului”, Editura Gunivas, tipogr. Balacron, Chișinău, 2019, pag. 165.